

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2024.1.23>

РОЛЬ ПСИХОАНАЛІТИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ У ПРОЦЕСІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Туз Лариса Григорівна,

кандидат психологічних наук, доцент,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

<https://orcid.org/0009-0003-3119-264X>

Виявлено ступінь репрезентованості в науковій літературі понять «інтерпретація», «психоаналітична інтерпретація», «самоактуалізація» та здійснено їх теоретичне узагальнення. З'ясовано сутність цих феноменів у варіативності наукових підходів. Представлено результати порівняльного аналізу ролі інтерпретації у психологічній допомозі суб'єкту в різних психологічних парадигмах і, відповідно, бачення кінцевої мети психологічної допомоги в кожній із них. Розкрито особливості сприяння за допомогою інтерпретації особистісному зростанню, самокорекції, саморозвитку і самоактуалізації. Автор статті підкреслює, що несвідомий зміст психіки може бути розкритий тільки за допомогою метафоричних, контекстних, опосередкованих засобів пізнання у діалогічному психокорекційному процесі. Наголошується, що глибинно-психологічний зміст несвідомого маскується від свідомості через дію таких механізмів символізації: згущення, зміщення, гіперболізація, мінімізація, маскування кількістю, натяк, від супротивного (обернена протилежність) та інші. Надалі цей зміст буде представлений суб'єкту через інтерпретацію, з використанням доречної в поточний момент «тут і зараз» її форми, за готовності суб'єкта до її прийняття і розуміння. Констатовано, що пізнання за допомогою інтерпретації каузальних передумов особистісної проблеми суб'єкта через розширення самоусвідомлення сприяє просоціальній спрямованості, оптимальності поведінки і самоактуалізації особистості.

Ключові слова: самоактуалізація особистості, інтерпретація, психоаналітична інтерпретація, особистісна проблема, психокорекція, самокорекція.

Tuz Larysa. The role of psychoanalytical interpretation during the process of personality self-actualisation

The degree of representativeness of the concepts "interpretation", "psychoanalytic interpretation", "self-actualization" in the scientific literature was revealed and their theoretical generalization was carried out. The essence of these phenomena in the variability of scientific approaches was clarified. The results of a comparative analysis of the role of interpretation in psychological assistance to the subject in various psychological paradigms and, accordingly, the vision of the ultimate goal of psychological assistance in each of them are presented. The peculiarities of promoting personal growth, self-correction, self-development and self-actualization with the help of interpretation were researched. The author of the article emphasizes that the unconscious content of the psyche can be revealed only with the help of metaphorical, contextual, mediated means of cognition in the dialogic psychocorrective process. The author of the article emphasizes that the unconscious content of psychics can be revealed only with the help of metaphorical, contextual, mediated means of cognition in the dialogic psychocorrective process. It is emphasized that the deep-psychological content of the unconscious is masked from consciousness through the action of the following mechanisms of symbolization: condensation, displacement, hyperbolization, minimization, masking by quantity, hint, from the opposite (inverse opposite) and others. In the future, this content will be presented to the subject through interpretation, using its form that is appropriate at the current moment "here and now", if the subject is ready to accept and understand it. It was established that cognition through the interpretation of the causal prerequisites of the subject's personal problem through the expansion of self-awareness contributes to prosocial orientation, optimal behavior and self-actualization of the individual.

Key words: self-actualization of personality, interpretation, psychoanalytic interpretation, personal problem, psychocorrection, self-correction.

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах війни, внаслідок економічної, політичної і демографічної криз відбувається докорінна зміна звичного життя, що потребує постійної адаптації суб'єкта до невизначених обставин. Тож особливо гостро стоїть питання збереження ментального здоров'я, пошуку людиною стану психологічного благополуччя, шляхів саморозвитку і самоактуалізації. «Відродимо людину – людина відродить усе», – наголошує Перша леді України О. Зеленська. З огляду на позначене вище особливої чинності набуває пошук форм і методів дієвої психологічної допомоги суб'єкту в умовах невизначеності.

Інструментом, який допомагає людині у самопізнанні і, відповідно, саморозвитку і самоактуалізації, є інтерпретація. Саме інтерпретація психолога забезпечує практичну реалізацію індивідуального підходу до кожного суб'єкта, пізнання його унікального внутрішнього світу. Інтерпретацію можна вважати мистецтвом, показником професійної майстерності психолога.

Мета роботи: розкрити особливості психоаналітичної інтерпретації як категорії і процедури та дослідити її вплив на самоактуалізацію особистості.

Методи дослідження. Особливості психоаналітичної інтерпретації у форматі психодинамічної теорії та специфіка її впливу на самоактуалізацію особистості досліджувалися нами у ході бесіди і спостереження. Застосування інтерпретації у процесі психокорекції потребує використання відповідних методів і прийомів, оскільки специфіка досліджуваних явищ не піддається прямому виявленню за допомогою стандартизованих методик. Несвідомий зміст психіки може пізнаватися контекстно, опосередковано, метафорично у процесі діалогічної взаємодії психолога і суб'єкта.

Дослідження відбувалося у січні 2024 року на базі Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Респондентами були 14 студентів психологічного факультету віком від 18 до 19 років, 9 дівчат і 5 хлопців – експериментальна група (група А). Ця група упродовж 10 днів проходила групові психокорекційні заняття. Контрольну групу, з якою не проводилися психокорекційні групові заняття, становили 14 студен-

тів психологічного факультету – 8 дівчат і 6 хлопців віком від 18 до 19 років. На початку і в кінці занять студентам обох груп було запропоновано пройти тестову методичку на вимірювання рівня тривожності Дж. Тейлора.

Доцільність вибору тесту на рівень тривожності обґрунтована твердженням про цілісність психіки та потребою пошуку показників, що відображають поведінкові вияви, особистісні зміни, міжособистісну взаємодію і відповідність таким критеріям відкоригованості суб'єкта: зменшення рівня тривожності, депресивності, агресивності, спонтанність і активність, збільшення гнучкості й адаптивності поведінки, децентрація уваги, прийняття іншої людини такою, яка вона є, толерантність, щирість, відкритість у спілкуванні, доброзичливість, зменшення викривлень об'єктивної реальності, послаблення автоматизованих психологічних захистів, збільшення автономності, розвиток самоконтролю, саморефлексії і самоаналізу, набуття навичок аутопсихокорекції тощо [10].

Результати дослідження. Категорія інтерпретації перебуває у фокусі уваги багатьох наук – фізики, математики, логіки, методології науки, літературознавства, семіотики, гносеології, філософії, медицини, педагогіки, психології. Слово «інтерпретація» (з грецької) означає розкриття змісту, пояснення, витлумачення, переклад на більш зрозумілу мову. У сучасних психологічних студіях інтерпретація описується в герменевтичних (витлумачення текстів і переживань суб'єкта) [4] і психоаналітичних (виявлення за явними значеннями латентного змісту і його семантичного наповнення) [3; 7; 9; 10] термінах.

До загальних характеристик інтерпретації можна віднести такі: функція виявлення (встановлення) й об'єктивування (розкриття) смислу; синтезуюча (інтеграційна) спрямованість; пізнавальна функція; побудова через співвіднесення даних поточної ситуації «тут і зараз» із теоретичними передумовами, загальними правилами, законами і закономірностями; когнітивно-рефлексивний складник, робота мислення інтерпретатора у процесі її побудови; урахування множинності (плюральності) образів чи значень.

Інтерпретація застосовується в аналітичній психології (К. Юнг), індивідуальній психології (А. Адлер), транзактному аналізі (Е. Берн), гештальт-психології (Ф. Перлз), трансперсональній психології (С. Гроф), онтопсихології (А. Менегетті), психодрамі (Дж. Морено), символдрамі (Х. Льюїнер). Проте в переважній більшості підходів вона не є провідною процедурою, тоді як у психоаналітичному підході інтерпретацію вважають головним методом аналізу психологічної продукції. У межах різних напрямів психологічної науки поняття інтерпретації має різне значення і набуває особливого «звучання». У форматі кожного підходу інтерпретація є суголосною меті психологічної допомоги й узгоджується з баченням причин психічних порушень. В ортодоксальному психоаналізі З. Фрейда мета допомоги пацієнту загалом і інтерпретації як головної аналітичної процедури зокрема спрямована на пошук і розкриття інфантильних чинників неадаптивної поведінки [9].

За К. Юнгом, вона полягає в допомозі процесу індивідуації, тобто особистісному зростанню, що є цінним для нашого дослідження. Слушним для нас є бачення С. Грофом мети психологічної допомоги у вивільненні і подальшому використанні для особистісного зростання глибинних потенціалів психіки, що відбувається за рахунок подолання негативних наслідків перинатального періоду і реалізації «заборонених» бажань. Не можна не відзначити позицію Е. Берна, який наголошував на потребі зміни життєвих сценаріїв, які успадковуються дітьми від батьків. Н. Пезешкіан робив акцент на розвитку вміння бачити позитивні сторони життя. Ф. Перлз – на розвитку здатності до усвідомлення. Разом із тим, поза увагою науковців нерідко перебуває цілісне, системне розуміння психіки в єдності свідомої і несвідомої її сфер, розуміння унікальності психіки кожного суб'єкта, що потребує феноменологічного підходу і сприяє діагностичній точності інтерпретації [19].

Дослідження психоаналітичної інтерпретації є, з одного боку, досить ґрунтовними, з іншого – вузькоплановими і непослідовними. Вони репрезентовані в працях таких авторів: А. Адлер, М. Балінт, Е. Бібрінг, Л. Бурлачук, Ф. Буш,

Д. Віннікот, М. Гілл, Е. Гловер, Р. Грінсон, А. Жибо, Н. Каліна, О. Кернберг, М. Кляйн, П. Куттер, Ж. Лакан, Г. Левін, Р. Льовенштейн, Ч. Райкрофт, В. Райх, О. Ранк, Дж. Стречі, Г. Стюарт, Х. Томе і Х. Кехеле, Ш. Ференці, О. Фільц, А. Фрейд, З. Фрейд, К. Хорні, К. Юнг та інші. Дослідники психоаналізу відзначають важливість інтерпретації в аналітичному процесі й окреслюють її як головний інструмент аналізу психологічного матеріалу [9].

Психоаналітична інтерпретація – повідомлення психолога, спрямоване на надання психологічній продукції людини значення, що розширює або поглиблює те значення, яке надає їй сама людина (Ч. Райкрофт); переклад прихованих і неусвідомлюваних смислів на зрозумілу і максимально очевидну мову (О. Фільц, Р. Гаубль, Ф. Лямонт); процес, у ході якого аналітик словами виражає те, що він зрозумів у психічному житті пацієнта, ствердження нового знання про пацієнта (Б. Мур і Б. Файн); вербальний акт аналітика, який допомагає привнести до свідомості несвідомий комплекс, а також опори і систему захистів, яка утримує цей комплекс у несвідомому (Х. Дікманн); процедура розпізнавання матеріалу, прихованого від суб'єкта, і повідомлення йому результату ... допомога в найменуванні чогось несвідомого в момент його прагнення прорватися до свідомості (Повний довідник психоаналітика); переведення в усвідомлений стан несвідомого змісту історії, джерела, способу або причини психічної події (Р. Грінсон); вербальна інтервенція аналітика, спрямована на усвідомлення пацієнтом несвідомих аспектів психіки (В. Техке); ствердження, спрямовані на розкриття певних аспектів поведінки пацієнта, які раніше ним повністю не усвідомлювалися (І. Вайнер) [3; 7; 10].

Уперше процедура інтерпретації була застосована З. Фрейдом, який категорично заперечував випадковість життєвих подій і поведінки суб'єкта і наголошував на необхідності виявлення каузальних детермінант психічних явищ, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між актуальною ситуацією і її глибинно-психологічними передумовами. Засновник психоаналізу окреслював інтерпретацію як головний інструмент аналізу психологіч-

ного матеріалу, що сприяє переведенню у поле свідомості інфантильних чинників симптому, що виник під впливом витіснення. Інтерпретація у форматі класичного психоаналізу будується на основі побудови логічних взаємозв'язків у вербальній продукції, що виявляється у вільних асоціаціях пацієнта [9].

Психоаналітична інтерпретація має такі відмітні характеристики: спрямованість на дешифрування латентного несвідомого психіки, що має символічний характер; функція розкриття каузальних передумов явищ, які досліджуються, встановлення їх зв'язку з інфантильним минулим, едіповим періодом розвитку суб'єкта; вибудовування інтерпретації у процесі довготривалої багаторівневої діалогічної взаємодії; залежність діагностичної точності інтерпретації від рівня професіоналізму психолога [10].

Тема статті потребує розкриття поняття самоактуалізації. У наукових студіях зустрічаємо досить широке розуміння самоактуалізації [2; 5; 6; 8], а саме:

- прагнення до найповнішого вияву і розвитку особистісних можливостей;
- безперервна реалізація своїх потенційних здібностей, талантів і можливостей;
- звершення своєї долі, місії, покликання;
- повніше і глибше пізнання і прийняття власної початкової природи;
- невпинне прагнення до інтеграції, єдності, внутрішньої синергії особистості;
- найвища потреба людини, відповідно до «піраміди потреб» (А. Маслоу) [11].

За К. Роджерсом, прагнення до самоактуалізації властиве усім живим організмам. Щоб досягти самоактуалізації (автентичності), людині важливо активізувати свою особистість, жити у згоді зі своєю внутрішньою сутністю. Згідно з позицією дослідника, автентичність має стати метою кожного індивіда, адже це пряме слідування власним шляхом, а не сліпе підпорядкування [5].

Згідно з А. Маслоу, самоактуалізовані люди є найбільш здоровими людьми. Автор підкреслював, що дослідження системи цінностей таких людей сприятиме формуванню науково обґрунтованої універсальної етичної системи, що охоплювала такі цінності: добро, краса, істина, справедли-

вість, радість. Потреба в самоактуалізації, за А. Маслоу, є головним імпульсом творчості, адже для творчої людини самореалізація є працею, мета якої – досягнення досконалості.

Розвиваючи теорію самоактуалізації, А. Маслоу запропонував концепцію трансценденції самоактуалізації. Науковець виокремлює два типи людей, що самоактуалізувалися, і наводить різницю між ними. «Просто здорові люди, що самоактуалізуються», що належать до першої категорії, живуть у світі з метою «здійснити себе в ньому». Інакше кажучи, вони більше діють, ніж спостерігають, вони є більш прагматичними. Натомість «трансценденти» більшою мірою живуть на рівні буття, є більшими естетамі, мають, за А. Маслоу, цілісне усвідомлення і більш часті «плато переживання» [11].

Поняття «самоактуалізація» має кілька суміжних понять. Так, трапляються випадки ототожнення або віднесення до одного синонімічного ряду категорій «механізм розвитку особистості» (А. Маслоу), «тенденція до актуалізації» (К. Роджерс), «осягнення сенсу» (Е. Гуссерль), «автентичність» (Дж. Бьюдженталь), «самотрансцендентність» (В. Франкл), «тенденція до індивідуалізації» (К. Юнг), «здійснення самості» (А. Адлер, Г. Саллівен), «самореалізація» (Г. Олпорт, К. Хорні, Л. Бінсвангер), «саморозвиток» (А. Анг'ял), «мотивація ефективності» (Р. Вайт), «вільне самотворення» (Ж. Сартр), «досягнення продуктивності», «плідна орієнтація» (Е. Фромм), «самоздійснення» (О. Кокун), «особистісна відкоригованість» (Т. Яценко). На нашу думку, позначені поняття не є тотожними, але висловлюють схожий зміст, доповнюють і поглиблюють одне одного.

К. Гольдштейн відзначає, що самоактуалізація – не що інше, як здатність індивіда виконати те, що вимагає від нього світ, здійснення власної місії на Землі. Самоактуалізація неможлива без наявності розвинутої структури особистості, у якій згармонізовано блоки «хочу», «можу», «треба», тобто співвідносяться бажання («хочу», або інтереси, схильності, що спонукають до активності), можливості («можу», або пізнання своїх можливостей, самооцінка) і необхідність («треба» – самоорганізація,

яка охоплює саморегуляцію, уявлення про соціальний запит до особистості). Зміст цих блоків зумовлюється ціннісними орієнтаціями, смисложиттєвими установками суб'єкта та його сферою мотивацій і потреб. Стійкий баланс «хочу», «можу» і «треба», у яких виявляються особистісні характеристики, є передумовою вибору ефективної стратегії самоактуалізації [5]. Індивідуація, за К. Юнгом, є кінцевою метою розвитку особистості, досягнення єдності на тлі якнайповнішої диференціації й інтеграції різних її сторін. А. Адлер розвивав ідею самоактуалізації за допомогою категорій «прагнення до переваги» і «творче Я» [8].

Самоактуалізація, як і відкоригованість суб'єкта, є передусім процесом, а не кінцевим результатом, «золотою рамкою». А. Маслоу підкреслює, що вона є завершеною лише в небагатьох людей. У більшості ж вона існує як надія, потяг до бажаного, проте ще не досягнутого. Відмітними рисами самоактуалізованих людей, за А. Маслоу, є щирість, доброта, шляхетність, незалежність у мисленні, спонтанність, креативність, культурна відкритість, повага до інших, почуття гумору. Реальність сприймається більш чітко, людина зорієнтована на розв'язання проблем, а не на втечу від них [11].

Дотичним до категорії самоактуалізації є поняття відкоригованості суб'єкта [1; 9; 10]. Ми виокремлюємо такі критерії відкоригованості, спираючись в тому числі на роботи А. Маслоу і Е. Фромма: зменшення тривожності, агресивності, депресивності, толерантність, прийняття іншої людини такою, якою вона є, відкритість у спілкуванні, щирість, доброзичливість, спонтанність, підвищення рівня соціальної активності, зменшення тенденції до викривлення соціально-перцептивної інформації, набуття більшої реалістичності, зменшення показників ідеалізації «ідеалізованого Я», децентрація уваги, збільшення гнучкості й адаптивності поведінки, послаблення потреби в автоматизованих психологічних захистах, автономія, незалежність від позиції навколишніх, здатність будувати партнерські стосунки, відкритість до нового досвіду, розвиток здібностей саморефлексії та інші [10].

Психоаналітична інтерпретація у форматі психодинамічної теорії, на яку ми спираємося у ході дослідження [1; 9; 10], спрямована на дешифрування індивідуально неповторного змісту несвідомого, об'єктивування інфантильних детермінант поведінки та її глибинно-психологічної семантики. Це допомагає суб'єкту зрозуміти характер і особливості впливу на його актуальну поведінку матеріалу, витісненого до несвідомого. За допомогою інтерпретації встановлюються асоціативні взаємозв'язки, що розкривають логіку свідомого і логіку несвідомого в їх суперечливій єдності.

Інтерпретація дає змогу об'єктивувати імпліцитні фактори особистісної проблеми суб'єкта, що породжують внутрішню суперечливість психіки, детерміновану його інфантильним досвідом, пов'язаним з едіпальним періодом розвитку. Експлікування цих факторів відбувається через розширення самосвідомості та зниження автоматизованості психологічних захистів, що, своєю чергою, сприяє зменшенню відступів від реальності і становить передумову ефективності психокорекції [10].

Інтерпретація у корекційному процесі не залежить від результатів тестового обстеження, а ґрунтується на поведінковому матеріалі суб'єкта в ситуації «тут і зараз», що сприяє глибинному пізнанню феноменів психіки. Специфіка процесуальної діагностики, яка симультанно зливається з корекцією, передбачає відсутність чітких алгоритмів роботи – відтак приховані змісти психіки виявляються і пізнаються в безпосередньому «живому» процесі, який має діалогічну сутність. Відповідно до феноменологічного підходу, в центрі уваги перебуває людина з її індивідуально неповторною психічною організацією. Умови організацію роботи в групі сприяють мінімізації факторів просоціального ґатунку, які актуалізують опори і систему психологічних захистів (соціальні оцінки «добре» – «погано», критика, чорно-білі категорії, навішування ярликів, академізм пояснень тощо). Таким чином, з одного боку, атмосфера в групі дає змогу почуватися психологічно захищеним (тобто усуває травмивні моменти, від яких суб'єкт страждав у житті), з іншого боку, через інфантильну запрограмованість поведінки

відбувається постійне повторення виявів захисних реакцій. За таких умов відбувається процес накопичення психологом поведінкового матеріалу в усій палітрі вербальних і невербальних виявів. Цей матеріал піддається психологом пізнанню через інтерпретацію, яка дає змогу встановлювати асоціативні взаємозв'язки, що відповідають логіці свідомого і логіці несвідомого [10].

Позначеним вище умовам роботи психокорекційної групи підпорядковуються такі методики глибокого пізнання: психоаналіз комплексу авторських тематичних малюнків, психоаналітична робота з використанням неавторських малюнків, предметних моделей, метафоричних карт, психодрама, рольова гра, методи невербальної взаємодії та інші.

Психоаналітична інтерпретація у форматі психодинамічної теорії передбачає врахування:

- концептуальних засад психодинамічної теорії;
- структурних, енергетичних, процесуальних аспектів психіки;
- цілісності психіки, єдності, взаємозв'язку та симультанного злиття свідомої і несвідомої її сфер, їх системної впорядкованості;
- ітеративності, інваріантності поведінки;
- суперечностей психіки (в сукупності вербального та невербального поведінкового матеріалу);
- гостроти й особливостей емоційних реакцій суб'єкта (відповідно до тези про емотивність виявів несвідомого);
- механізмів символізації (зміщення, згущення, натяк, від супротивного, мінімізація, гіперболізація, локалізація, маскування кількістю та інші)
- авторського розуміння символіки і поведінки;
- полізначності символіки;
- архетипного значення символів.

Корекційний ефект інтерпретації досягається за допомогою поглиблення самопізнання людини, яке стимулюється інтерпретаційним процесом. Інтерпретація, по-перше, несе інформацію, по-друге – відкриває перспективи здобуття нових особистісно значущих знань, отриманих на основі рефлексивного мислення, що допомагають у розв'язанні внутрішньої супере-

чливості психіки й особистісної проблеми суб'єкта. Психоаналітична інтерпретація, яка здійснюється у психодинамічній парадигмі, допомагає в узагальненні поведінкового матеріалу через виявлення ітеративних, інваріантних (повторюваних, незмінних) характеристик поведінки суб'єкта. Це уможливорює об'єктивування семантики глибокої детермінованості поведінки і є важливим фактором розуміння феномену психічного [10].

З огляду на важливість теми роботи доцільно буде сформулювати конкретні рекомендації психологу-практику, який працює в руслі глибокої психокорекції і використовує прийом інтерпретації. Отже, ефективне здійснення глибокопсихологічного пізнання передбачає:

1) розуміння специфіки інтерпретації в діагностико-корекційному процесі у форматі психодинамічної теорії;

2) знання теоретичних основ і сутності глибокої психокорекції, її спрямованості на гармонізацію свідомої і несвідомої сфер психіки; розуміння особливостей корекційного впливу на особистість, згідно з якими суб'єкт має здатність до рефлексії і прогресивних змін на когнітивно-раціональних засадах;

3) володіння методологічними основами роботи психокорекційної групи; знання специфіки групової динаміки (відбувається в напрямку інтеграції) та особистісних змін учасників групи (позитивна дезінтеграція та вторинна інтеграція психіки на більш високому рівні);

4) знання функційних особливостей несвідомого, характеру його впливу на актуальну поведінку людини; розуміння архетипної символіки, механізмів символізації змісту несвідомого; феноменів витіснення та фіксації, які визначають роль емоційного переживання у формуванні системи психологічних захистів, епіфеномен яких становлять соціально-перцептивні викривлення;

5) уміння недирективного, опосередкованого управління групою, забезпечення спонтанності і невимушеності поведінки її учасників відповідно до принципів роботи групи; сприяння забезпеченню умов позитивної дезінтеграції з каталізацією учасників у напрямку прогресивних самозмін і самокорекції;

6) прагнення проникати у сутність психологічних явищ, розрізняти діагностично значущий матеріал, виявляти глибинні детермінанти; відчуття закономірної сутності феномену психічного в ситуації «тут і зараз»; уникнення побутового рівня тлумачення поведінкового матеріалу;

7) уміння вести професійний діалог з огляду на його поліфункціональність (діагностична, корекційна, інформативна, прогностична, мотиваційна функції); поєднання завдань діагностики і психокорекційного впливу на особистість; актуалізація спонтанності і невимушеної поведінки учасників групи на тлі мінімізації спонук до активності в умовах психологічної захищеності (забезпечується принципами роботи групи) з метою нейтралізації опорів;

8) володіння інструментарієм психодинамічного пізнання; наявність арсеналу вправ і методик і вміння їх застосовувати відповідно до поточної ситуації «тут і зараз»;

9) розвиток в учасників групи здатності до спонтанної творчості, вміння відчувати і цінувати поточний момент, володіння ситуацією взаємодії «тут і зараз»;

10) тренування професійної пам'яті; розвиток здатності до децентрації уваги, вміння утримання в полі зору як усієї групи, так і кожного її учасника, перенесення фокусу уваги з інтеріндивідуальної площини на інтраіндивідуальну і навпаки; розвиток навичок спостереження й аналізу неповторності феномену психічного, вдосконалення вміння встановлення логічно-асоціативних зв'язків між окремими символами і вербальним матеріалом;

11) особистісна психокорекція психолога з метою пізнання глибинної сутності особистісної проблеми (внутрішніх суперечностей), що зумовлює деструкції психіки, та їх нівелювання; здійснення самоаналізу, самокорекції власної поведінки у спілкуванні з навколишніми та у корекційних групах; поглиблення власного самопізнання; оволодіння вміннями перетворення себе на об'єкт дослідження, чому може сприяти ведення професійних щоденників;

12) періодичне проходження супервізії з більш досвідченим фахівцем;

13) робота над розвитком емпатії і професійної інтуїції, прагнення глибше зрозуміти

внутрішній світ людини; розвиток особистісно значущих професійних якостей (гуманність, толерантність, тактовність, сміливість, послідовність, незалежність, наполегливість, здатність до самостійного прийняття рішень); нівелювання страху новозмін; реалізація у власній поведінці принципів роботи психокорекційної групи (щирість, доброзичливість, відкритість до нового досвіду, спонтанність, прийняття іншої людини такою, яка вона є, підтримка, відсутність критики, уникнення чорнобілих категорій, безоцінність суджень та інші);

14) робота в напрямку підвищення загальної культури спілкування, мовленнєвої культури, загальної ерудованості [10].

Емоційними показниками особистісної проблематики суб'єкта є високий рівень тривожності, депресивності та агресії. Саме тому з метою вимірювання рівня тривожності було використано методику Дж. Тейлора, яка частіше за інші використовується дослідниками в наукових і практичних цілях. Вибір методики залежав від концептуальної ідеї психодинамічної теорії і методології про цілісність психіки, яка виявляється в єдності її свідомої і несвідомої сфер, і необхідності пошуку параметрів, які відповідають позначеним вище критеріям відкоригованості суб'єкта.

Результати дослідження (табл. 1) переконливо доводять збільшення кількості обстежуваних із низьким рівнем тривожності в групі Б (експериментальна група),

Таблиця 1
Показники дослідження рівня тривожності (за результатами тесту Дж. Тейлора)

Рівень тривожності	Група А	Група Б (до занять)	Група А	Група Б (після занять)
Низький	24,8	22,8	24,3	30,6
Середній (з тенденцією до низького)	18,4	19,3	18,5	24,5
Середній (з тенденцією до високого)	17,6	18,7	17,7	14
Високий	20,3	20,8	21	15,6
Дуже високий	18,9	18,4	18,5	15,3

яка проходила психокорекційні заняття – з 22,8% до 30,6%. До занять у респондентів цієї самої групи було виявлено показники високої та дуже високої тривожності (20,8% і 18,4%). Після проходження груп у студентів зафіксовано суттєво нижчі показники високої та дуже високої тривожності (15,6% і 15,3%). Число досліджуваних, які показали середньо-високий рівень тривожності, зменшилася з 18,7% до 14%. Учасники контрольної групи, яка не відвідувала занять із психокорекції (група А), істотних змін не виявили. Результати проведеного дослідження засвідчують корекційний ефект інтерпретації, яка реалізується в цілісному психокорекційному процесі сукупності інших прийомів і методів.

Отже, згідно з результатами тесту, можна констатувати зменшення її рівня у групи, яка відвідувала корекційні заняття. Відповідно до твердження про цілісність психіки, зі зменшенням рівня тривожності в осіб, які проходили групові заняття, відбулися й інші особистісно прогресивні зміни, що сприятиме відкоригованості і допомагатиме в самоактуалізації.

Висновки. Психодинамічна інтерпретація в межах психодинамічної теорії, яка спирається на знання функційних особливостей свідомої і несвідомої сфер психіки у їх єдності і взаємозв'язках, допомагає поступово, порційно розширювати сферу самоусвідомлення суб'єкта через

об'єктивування глибинних детермінант його поведінки, пов'язаних з інфантильним (едіпальним) періодом розвитку. Інтерпретація сприяє ретроспективному синтезу актуального і попереднього життєвого досвіду суб'єкта, задає перспективу самопізнання, сприяє аутопсихокорекції на реалістичних засадах. Інтерпретація допомагає суб'єкту в усвідомленні глибинних джерел поведінки на основі переосмислення минулого досвіду, сприяє нівелюванню деструктивних тенденцій психіки, розвитку соціально-перцептивного інтелекту та навичок самопізнання. Останнє буде допомагати в самокорекції, розширенні розуміння глибинно-психологічної сутності особистісної проблеми, а також зумовить прогресивні зміни психіки суб'єкта та оптимальність його поведінки.

Таким чином, психоаналітична інтерпретація сприяє виявленню глибинно-психологічних джерел особистісної проблеми суб'єкта як передумову корекції його поведінки, що допомагатиме в розвитку соціально-перцептивного інтелекту, навичок самопізнання і самокорекції і сприятиме самореалізації і самоактуалізації суб'єкта.

Перспективи наукового пошуку вбачаємо у розробці прийомів і методів психологічної допомоги людям, які пережили травматичні події, пов'язані з війною, з метою подальшого сприяння їм у самореалізації і самоактуалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аврамченко С. М. Пізнання внутрішньої суперечливості психіки суб'єкта методом психомалюнка : автореф. ... дис. к. психол. н. : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2004. 20 с.
2. Боришевський М. Й. Дорога до себе. Від основ суб'єктності до вершин духовності. Київ : Академвидав, 2010. 416 с.
3. Груповий психоаналіз : навч. посібник / за ред. О. Фільца, Р. Гаубля, Ф. Лямотт. Львів : ВНТЛ-Класика, 2004. 192 с.
4. Зборовська Н. В. Психоаналіз і літературознавство : посібник. Київ : Академвидав, 2003. 392 с.
5. Долінська Ю. Г. Самоактуалізація особистості майбутнього психолога у процесі професійної підготовки : дис. ... к. психол. н. : 19.00.07. Київ, 2000. 200 с.
6. Психологія особистості : хрестоматія / О. Б. Мельничук, Р. Ф. Пасічняк, Л. М. Вольнова та ін. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 532 с.
7. Словник психологічних термінів (з глибинної психології) / за ред. С. І. Рясенко. Київ : Держсоцслужба, 2006. 260 с.
8. Старинська Н. В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ : Інтерсервіс, 2015. 178 с.
9. Туз Л. Г. Інтерпретація в психоаналізі як категорія і процедура. *Психологія і суспільство*. 2008. № 2 (32). С. 140–148.

10. Туз Л. Г. Психоаналітична інтерпретація як засіб корекції поведінки учасників соціально-психологічного навчання : дис. ... к. психол. н. : 19.00.07. Київ, 2010. 363 с.
11. Maslow A. H. The farther reaches of human nature. New York : Viking Press, 1971. 281 p.

REFERENCES:

1. Avramchenko, S.M. (2004). Piznannia vnutrishnoi superechlyvosti psykhyky subiekta metodom psykhomaliunka [Recognition of internal contradictions of the subject's psychics by the psychodrawing method]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ivano-Frankivsk, 2004. 20 s. [in Ukrainian].
2. Boryshevskyi, M.Y. (2010). Doroha do sebe. Vid osnov subiektnosti do vershyn dukhovnosti [The road to self. From the basics of subjectivity to the top spirituality.]. Kyiv : Akademvydav. 416 s. [in Ukrainian].
3. Hrupovyi psykhoanaliz (2004). [Group psychoanalysis] : *navch. posibnyk* / za red. O. Filtsa, R. Haublia, F. Liamott. Lviv : VNTL-Klasyka. 192 s. [in Ukrainian].
4. Zborovska, N.V. (2003). Psykhoanaliz i literaturoznavstvo [Psychoanalysis and literary studies]: *posibnyk*. Kyiv : Akademvydav. 392 s. [in Ukrainian].
5. Dolinska, Yu.H. (2000). Samoaktualizatsiia osobystosti maibutnoho psykhologa u protsesi profesiinoi pidhotovky [Self-actualization of the personality of the future psychologist in process of professional training]. *Candidate's thesis*. Kyiv. 200 s. [in Ukrainian].
6. Psykholohiia osobystosti (2009). [Personality psychology]: *khrestomatiia* / O. B. Melnychuk, R. F. Pasichniak, L. M. Volnova ta in. Kyiv : NPU imeni M. P. Drahomanova. 532 s. [in Ukrainian].
7. Slovnyk psykholohichnykh terminiv (z hlybynoi psykholohii) (2006). [Dictionary of psychological terms (from deep psychology)]/ za red. S. I. Riasenko. Kyiv : Derzhzotszluzhba. 260 s. [in Ukrainian].
8. Starynska, N.V. (2015). Osoblyvosti samoaktualizatsii maibutnikh psykhologiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Peculiarities of self-actualization of future psychologists in process of professional training]. Kyiv : Interservis, 178 s. [in Ukrainian].
9. Tuz, L.H. (2008). Interpretatsiia v psykhoanalizi yak katehoriia i protsedura [Interpretation in psychoanalysis as a category and procedure]. *Psykholohiia i suspilstvo*. № 2 (32). S. 140–148 [in Ukrainian].
10. Tuz, L.H. (2010). Psykhoanalytychna interpretatsiia yak zasib korektsii povedinky uchasykyv sotsialno-psykholohichnoho navchannia [Psychoanalytic interpretation as a means of behavior correction participants of social and psychological training]. *Candidate's thesis*. Kyiv. 363 s. [in Ukrainian].
11. Maslow, A.H. (1971). The farther reaches of human nature. New York : Viking Press. 281 p. [in English].